

«Jeg har på en måte alltid gått der»

betydningen av personlig omvendelse blant unge i lavkirkelige bevegelser

Roald Zeiffert

Høyskolen for Ledelse og Teologi

ABSTRACT

"I've Kind of Always Been There" - The Meaning of Personal Conversion Among Youth in Low Church Movements in Norway

Young Christians in prayer houses and free churches in Norway are part of organizations and church communities with roots in revival movements. Historically, personal conversion has been central in these environments. By employing a mixed-method approach, combining surveys and group interviews, this article elucidates the relationship between religious socialization and conversion. The primary reason that young Christians are actively involved in a free church or prayer house is that their parents have brought them here. What role does personal choice play, and what do the church activities and practices mean for this choice? The article takes a grassroots perspective, where young people's conversion experiences and their perception of the content of this contribute to new knowledge about both young people and the revival movements in Norway.

Keywords: Frikirke, bedehus, ungdom, omvendelse, sosialisering

INNLEDNING

Historisk sett har et av de viktigste kjennetegnene på frikirker og bedehus vært at de består av mennesker som er omvendt. En slik omvendelse handler grunnleggende sett om at mennesker gir en personlig respons på det de forstår som Guds frelsesplan (Das, 2018). Denne personlige omvendelsen er også et av fire kjennetegn¹, som definerer en evangelikal trosforståelse (Bebbington, 1989). Denne betoningen av det personlige valget står i kontrast til en folkekirkelig forståelse hvor en er en del av kirken gjennom (spebarns-)dåpen, og den personlige omvendelsen har liten betoning (Hegstad, 2004).

Nyere forskning viser at bildet er mer nyansert. Utviklingen i Nordfjord Indremisjon (Tjomsland, 2020) fremstår som et eksempel på en utvikling der vekkelsene og de personlige omvendelsene har utviklet seg fra å være svært viktige, og de har preget både samfunnet og enkeltindivider i vesentlig grad, til å spille en mindre rolle i samfunnet. Den personlige omvendelsen for de unge endret seg også, fra en hendelse til en prosess hvor troen vokser frem til å bli mer personlig. En svensk frikirkelige studie (Wenell, 2015) viser noe av den samme historiske utviklingen, fra en sterk betoning av en tidsbestemt hendelse til at denne ble noe svakere mot slutten av 1900-tallet. Videre finner Wenell at på 1930-tallet handlet omvendelse om å tilslutte seg en menighet, ta avstand fra verden og en tydelig moralsk endring. Dette endret seg gradvis, og i 1980 er hovedfokuset i omvendelsen å tilslutte seg en kristen ungdomskultur. Det er altså et visst misforhold mellom omvendelsens historiske betydning for bedehus og frikirker og hvordan disse bevegelsene fremstår i dag. Sitatet i starten av artikkelen indikerer en sterk grad av sosialisering inn i tradisjonelle vekkelsesbevegelser. Det er derfor relevant å stille spørsmål ved hva omvendelsen betyr dersom det er slik at de fleste unge kristne i bedehus og frikirker har vokst opp i kristne familier. Artikkelens problemstilling er som følger: «Hvordan er forholdet mellom religiøs sosialisering og omvendelse blant unge i frikirker og bedehus i dagens Norge?»

TEORI

Denne artikkelen drøfter forholdet mellom, og betydningen av, henholdsvis religiøs sosialisering og den personlige omvendelsen. Jeg vil først trekke frem noen sentrale begreper jeg vil benytte for å analysere religiøs sosialisering. Deretter vil jeg vise hvordan jeg definerer og operasjonaliserer omvendelsesbegrepet og trekke inn relevant forskning for å belyse det empiriske materialet i denne artikkelen.

Sosialisering kan defineres som «(et) samspill mellom barnet som handlende subjekt og de kontekster og relasjoner som utgjør barnets barndom; sosialisering dreier seg både om individuell utvikling og om å bli en del av en kultur og et samfunn» (Frønes, 2013, s. 16). Sosialisering deles ofte inn i primær- og sekundærsosialisering. Primærsosialisering knyttes til de første leveårene, og det er som regel foreldrene som er de sentrale personene i barnets liv. Religiøs sosialisering handler om at religion er en del av denne sosialiseringen og på hvilken måte religion er integrert i de pågående oppdragelsesprosessene. Sekundærsosialisering skjer utenfor hjemmet, på skolen og i fritidsaktiviteter. Her kan kirken, aktiviteter i kirken, deltakelse og personer i kirken spille, eller ikke spille, en rolle. En nyere masteroppgave ser på hva som er viktig for at unge blir værende i en frikirke etter endt ungdomstid (Sveindal, 2022). Den finner at de går gjennom tre stadier av trosutvikling. Hos barn skapes troen i familien

¹ De tre andre er synet på Jesus som forsoner, Bibelens autoritet og at troen får praktiske konsekvenser for hvordan livet leves.

(primærsosialisering), hos unge tenåringer er det viktig at troen anerkjennes av venner (sekundærsosialisering) og i slutten av tenåringstiden er det avgjørende at troen blir selvstendig. Den religiøse sosialiseringen skjer i et samfunn som er preget av sekularisering, og der religion blir stadig mindre viktig for hver ny generasjon (Voas & Doeblér, 2014). Videre viser Voas og Doeblér at i dette sekulære samfunnet finnes det fortsatt foreldre som er aktive kirkegjengere og del av en kristen organisasjon og som ser det som mer viktig å videreføre religionen sin til sine barn enn det forrige generasjon gjorde. I kontrast til den generelle sekulariseringen finnes det altså en gruppe av aktive kristne som ser religiøs sosialisering som mer viktig enn tidligere. Og som Sveindals masteroppgave peker på, er det en sammenheng mellom sosialiseringssessene og at troen blir selvstendig.

Den internasjonale forskningen på omvendelse er omfattende², og kan forstås på ulike måter, det er derfor viktig å klargjøre hvordan begrepet brukes i denne artikkelen. Peter Berger og Thomas Luckmann (1967) vil hevde at det ikke trenger å være en motsetning mellom omvendelse og religiøs sosialisering. Forståelsen av omvendelsen i frikirker og bedehus er nært knyttet til begrepet *vekkelse*, som referer til å bli vekket opp fra søvn (Aadnanes, 2020). Denne forståelsen kommer fra en tid der kristendommen preget hele samfunnet. Majoritetssamfunnet bestod av en kristen kultur og var preget av et kristent verdensbilde. Vekkelseskristendom handlet om å vekke opp de som var sløve til å bli sanne, våkne kristne. Dette grunnlaget for et kulturkristent samfunn var en viktig forutsetning for vekkelser, hvor en større mengde mennesker ble omvendt omtrent samtidig (Seland & Agedal, 2008). Det kulturkristne samfunnet ble gradvis endret utover 1900-tallet. Samfunnet ble i økende grad sekularisert, skolens kristendomsfag ble endret, og en gikk fra et kristent enhetssamfunn til et pluralistisk samfunn hvor det kristne verdensbildet ble ett av flere verdensbilder. Denne definisjonen av omvendelse skiller seg fra mye av den internasjonale konverteringsforskningen hvor det vektlegges at en person skifter fra en tro til en annen (Stark & Finke, 2000). De viser til at når en person skifter menighet, er det ofte innenfor (omtrent) samme teologiske og sosiologiske rammer, og en streng definisjon på omvendelse vil da hevde at dette er en prosess for å *endre tilhørighet*, ikke en omvendelse. Stark og Finke vektlegger et rasjonelt valg-perspektiv, som Henri Gooren (2007) kritiserer for å være for fokusert på individets valg. Flere andre teoretikere, for eksempel Long og Hadden (1983), kritiseres for å legge for mye vekt på sosialiseringsfaktorer. Gooren kritiserer også ulike stegmodeller, som Rambo (1993) sin 7-stegsmodell for omvendelse, for å være for statiske, og argumenterer for en mer dynamisk forståelse hvor fem ulike faktorer står sentralt: 1) personlige faktorer, inkludert selvbylde og personlighet; 2) Sosiale faktorer, nettverk og venner; 3) Institusjonelle faktorer som misnøye med nåværende religiøst fellesskap og hvor attraktivt et annet fremstår, men også hvor viktig doktrinene fremstår; 4) kulturelle faktorer, hvilken appell har den religiøse gruppen i samfunnet; og til slutt 5) viktige hendelser som tilfeldige møter eller ulike kriser. Gooren (2007) viser til at sosiale og institusjonelle faktorer vektlegges mest innenfor sosiologiske studier av omvendelse. Denne artikkelen ser særlig på sosiale faktorer, men vil også utforske flere av de andre faktorene, for å se hvordan de unge beskriver sin egen omvendelse.

Erling Birkedal (2001) peker på religiøs sosialisering, emosjonelle erfaringer og kognitive overbevisninger som begrunnelse for religiøsitet. Han konkluderer med at religiøs sosialisering er viktigst som forklaring. For en frikirkelig forståelse av omvendelsens betydning er Fredrik Wenells (2015) forskning viktig. Han peker på emosjonelle og kognitive faktorer som han hevder viser forskjellen mellom en baptistisk og pentekostal forståelse av omvendelsen. Wenell argumenterer for at i hans historiske materiale fra Örebromissionen har den emosjonelle erfaringen tatt mer plass på bekostning av den kognitive overbevisningen. Den

² Søk på google scholar gir nesten tre millioner treff på «conversion+religion»,

pentekostale forståelsen vektlegger i særlig grad den personlige, emosjonelle erfaringen. Den personlige opplevelsen skulle føre til en forandring innenfra som medførte en dypere identitet og ny livsstil. Det kognitive aspektet består i vesentlig grad av å ha riktig lære, ikke et fokus på en dypere refleksjon, men det individuelle valget fremstår også tydelig. En baptistisk forståelse legger i større grad vekt på en personlig, kognitiv overbevisning. Det er fornuften som er målet for omvendelsen, som trenger å omvendes. Dette ble i vesentlig grad forsøkt gjennomført i fellesskap, i menigheten. Selv om det er betoningforskjeller mellom en baptistisk og pentekostal forståelse, vil begge vektlegge både det emosjonelle og kognitive aspektet. Denne kombinasjonen av troens objektive innhold og den subjektive, emosjonelle opplevelsen av frelsen var også viktig i de lutherske bedehusene (Seland & Agedal, 2008).

Irene Trysnes (2012) har forsket på kristne ungdomsleirer, og her er omvendelse ett av flere tema hun tar opp. Trysnes fremhever også det emosjonelle aspektet, ikke minst gjennom hvordan selve dramaturgien i kveldsmøtene på kristne festivaler på Sørlandet leder frem til selve valget om å bli omvendt. Videre trekker hun frem ulike overbevisningsstrategier. Felles for disse er at de har en tydelig emosjonell betoning, som at frelse er «den gode gaven», at «i morgen kan det være for sent», at det spilles på «dårlig samvittighet» og fremheves at en kan erfare at «tomheten forsvinner» og at det handler om å «smake og se» (Trysnes, 2012, s. 75–78). Denne emosjonelle og individualistiske betoningen er også fremtredende i Karl Inge Tangens beskrivelser av omvendelseserfaringer fra to nye, moderne pinsemenigheter. Karl Inge Tangen (2012) beskriver en identifikasjonsprosess med en kirke gjennom tre steg. Denne tre-steps-prosessen bidrar også til en forståelse av omvendelse. Tangen beskriver steg én som å ha møtepunkter og gode erfaringer med kirken, inkludert møter med enkeltpersoner som fungerer som en representant for en kirke. Steg to handler om forpliktelse, som kan inkludere omvendelse. Tangen finner likevel flere eksempler på det han kaller gjeninnvielse – en ny bestemmelse om å være en kristen eller en intensivering av en allerede definert tro. Det tredje steget handler om hvilke konsekvenser omvendelsen får for selve livet. Tangen trekker frem konsekvenser som at hans respondenter fikk en ny kjærlighet for både sine nærmeste og andre, som mellommenneskelige dyder og som en større forståelse av Guds kjærlighet og nåde. Tangen finner altså at den moralske endringen i liten grad handler om absolutter, men er mer myke dyder. I en nyere studie av danske frikirkelige konvertitter finner Holmgaard (2022) at moralsk endring ikke er en sentral del av deres nye tro. De kjenner godt til de tradisjonelle kristne standpunktene, respekterer disse, men deler dem nødvendigvis ikke. Denne mindre tydelige forståelsen av hva en omvendelse betyr og skal medføre, finner vi også i Trysnes sin beskrivelse av utfordringen med omvendelsesforkynnelse på kristne sommerstevner. Hun viser til eksempler med en tydelig forkynnelse om å omvende seg som ikke treffer, blant annet fordi tilhørerne ikke opplever behovet for omvendelse, de er allerede kristne. For de som har opplevd en tydelig omvendelse, finner også Trysnes at de har vanskelig for å sette ord på opplevelsen (Trysnes, 2012).

DATA OG METODE

Denne artikkelen baserer seg på et mixed-method design, et sekvensielt forklarende design (Hanson et al., 2005). Jeg har gjennomført en kvantitativ spørreundersøkelse med 661 personer mellom 15 og 25 år som deltok på et arrangement gjennomført av en kristen organisasjon sommeren 2019. Selve undersøkelsen ble gjennomført på våren 2020. På grunn av pandemien og avlyste arrangementer, ble spørreskjemaet sendt ut til 2162 av de som deltok på et arrangement i 2019 arrangert av henholdsvis Norsk Luthersk Misjonssamband, Indremisjonsforbundet, Pinsebevegelsen, Misjonskirken, Frikirken og Baptistsamfunnet. 825 svarte på

spørreskjemaet, og 164 ble utelatt på grunn av manglende samtykke, eller at minst halvparten av skjemaet ikke var utfylt. Totalt består analysen av 661 svar, en svarprosent på 31%, herav 37% gutter og 63% jenter. Det totale antall svar er høyt nok til en viss grad å kunne generalisere funnene samlet sett, mens det er større grunn til varsomhet på gruppenivå, for eksempel ut fra kirkesamfunnstilhørighet. Undersøkelsen ble sendt ut i form av en lenke til spørreskjemaet av organisasjonen som gjennomførte arrangementet, men er anonymisert.

I undersøkelsen er det brukt spørsmål som handler om hvordan de oppfatter sine foreldres tro og engasjement, en matrise med 15 faktorer som de har vurdert viktigheten av for at de kom til tro, og et spørsmål som handler om, og eventuelt hvordan de har tatt, en personlig beslutning om å være en kristen. Dataene er analysert ved bruk av krystabeller, sammenligning av gjennomsnitt, korrelasjonsanalyse og faktoranalyse.

For å få en dypere forståelse av de kvantitative dataene, gjennomførte jeg seks fokusgruppeintervjuer. Fokusgrupper ble valgt fordi jeg ønsket å se hvordan de i felleskap resonerte rundt sosialisering og omvendelse (Jennifer, 2019). Disse gruppene ble rekruttert av organisasjonen de var en del av. Dette ble gjort fordi jeg ønsket unge som var aktive i det kristne miljøet. En slik form for intern rekruttering har noen ulemper som jeg har vært bevisst på i både intervjuene og analysen. I starten av intervjuene la jeg særlig vekt på at de ikke skulle tenke at de representerte organisasjonen de var en del av, og at det ikke fantes riktige eller gale svar, men at det var deres opplevelser og meninger som var viktige. Deltakerne var alle mellom 17 og 24 år, 13 jenter og 12 gutter. Det var både gutter og jenter i alle gruppene. Av organisasjonene som var med i den kvantitative undersøkelsen finnes ingen egen gruppe fra Indremisjonsforbundet, fordi de ikke hadde kapasitet til å bidra til rekrutteringen. Men det er to grupper med fra baptistsamfunnet, der den ene kommer fra en etnisk minoritetsgruppe, dette er valgt for å sikre en bedre representasjon i det kvalitative materialet. Selve intervjuene ble gjennomført våren 2021, og koronarestriksjoner medførte at gruppeintervjuet ble gjennomført ved hjelp av det digitale kommunikasjonsplattformen Zoom. Jeg brukte en semistrukturert intervjuguide, der tematikken for denne artikkelen var ett av to tema, det andre handlet om Bibelens rolle i livet til de unge.

ANALYSE

Analysen vil først se på religiøs sosialisering. Her begynner jeg med en analyse av de kvantitative funnene, før jeg går videre med analysen av de kvalitative dataene. I andre del av analysen ser jeg på omvendelsen, og vil også her først presentere en kvantitativ analyse, før denne utdypes med en kvalitativ analyse.

Religiøs sosialisering

De aller fleste unge som deltar på en leir eller festival arrangert av en fri- eller lavkirkelig organisasjon kommer fra et hjem der de oppfatter at foreldrene er aktive kristne (tabell 1). Det er noen som ikke vet hva foreldrene tror på eller oppgir at de ikke har en religiøs tro. Dette gjelder særlig far. Nesten ingen har bakgrunn fra en annen religion. Det er altså veldig få spor av konvertering i forståelsen av at en skifter fra en tro til en annen.

Tabell 1: *Religiøs beskrivelse av foreldre*

	Far		Mor	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Kristen, og aktiv	478	73,3	529	80,6
Kristen, men ikke aktiv	97	14,9	83	12,7
Tilhører en annen religion	1	0,2	3	0,5
Tror ikke på noe	42	6,4	23	3,5
Jeg vet ikke	34	5,2	18	2,7
Sum	652	100,0	656	100,0
Ikke svart	9		5	
Totalt	661		661	

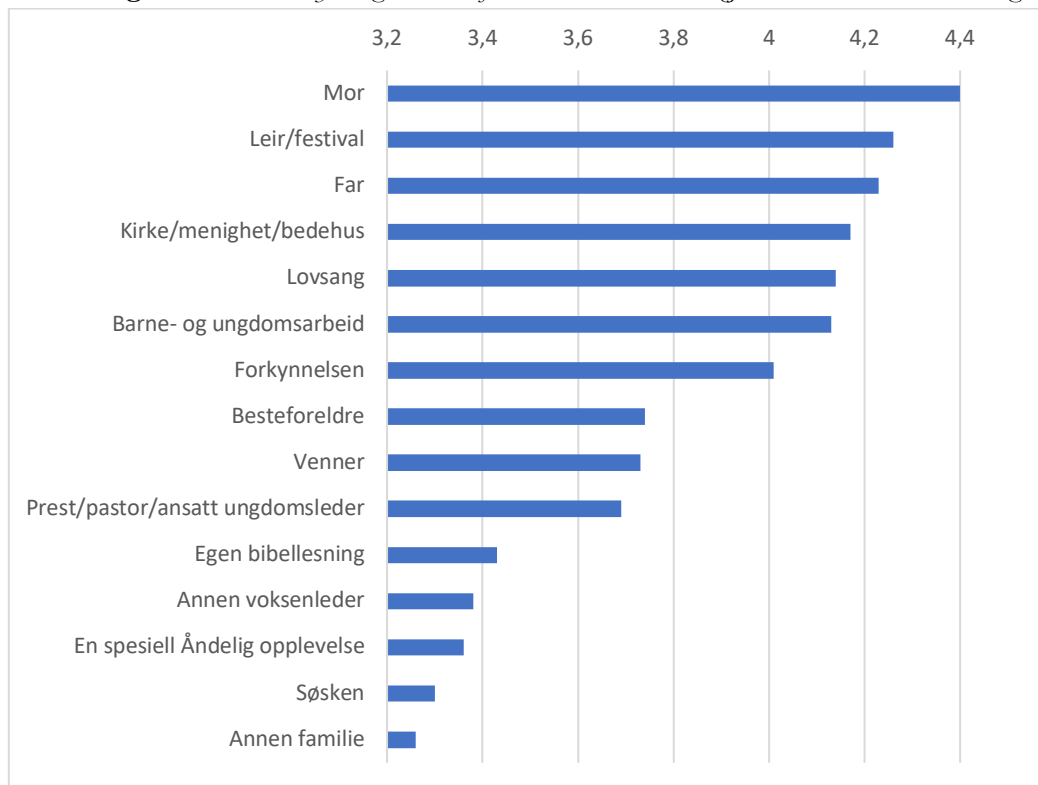
Det er altså en sterk sammenheng mellom deltakelse på en kristen leir/festival og at deltakerne kommer fra et kristent hjem. Dette viser også at det er uvanlig å delta på et arrangement uten at en har kristne foreldre. Denne artikkelen ser på hvilken rolle det personlige valget har for at en ble en kristen. Et sentralt spørsmål som blir presentert i tabell to, tre og fem er: «Hvilken betydning har disse for at du ble en kristen?», deretter fikk de presentert 15 variabler som de vurderte på en fem-verdi skala (Likert skala) fra svært uviktig til svært viktig. Før vi går inn på de ulike variablene (figur 1) skal vi se på hvilken måte disse faktorene henger sammen med hverandre. Tabell 2 viser en faktoranalyse som bidrar til å avdekke underliggende dimensjoner i variablene.

Tabell 2: Faktoranalyse av variabler knyttet til å bli kristen (Rotated Component Matrix)^a

	Component			
	1	2	3	4
Far	0,847			
Mor	0,832			
Besteforeldre	0,697			
Søsken	0,675			
Annen familie	0,569			
Lokalt barne- og ungdomsarbeid		0,822		
Prest/pastor/ansatt ungdomsleder		0,728		
Annen voksenleder		0,720		
Lokal menighet/kirke/bedehus		0,669		
Venner		0,503		0,419
Lovsang			0,777	
En spesiell åndelig opplevelse			0,772	
Leir/festival		0,347	0,584	
Egen bibellesning				0,821
Forkynnelsen				0,726
Variance explained %	27,34	15,73	8,31	8,02
Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization. Faktorer som lader på minst 0,3 er tatt med, øvrige er utelatt.				

Faktoranalysen viser at det er fire underliggende temaer. Det første temaet relaterer seg til *familien*, med far og mor og øvrig familie, altså nært knyttet til primærsosialisering. Det andre temaet viser til kirka som *institusjon*, og arena for sekundærsosialisering. Den tredje faktoren kan beskrives som en *spirituell* eller emosjonell faktor, med blant annet lovsang, og her lader også leir sterkest. Den fjerde faktoren relaterer til *kognitive* faktorer med bibellesning og forkynnelse. I den videre analysen velger jeg å beholde de 15 variablene, og bruker faktoranalysen til å organisere og forstå sammenhengen mellom variablene. Den videre analysen av figur 1 er altså organisert etter funnene i tabell 2.

Rekkefølgen i figur 1 er sortert etter hvor viktig den enkelte faktor er, vurdert på en Likert-skala fra 1–5. Først er det verdt å merke seg at de fleste variablene anses å være mer viktig enn uviktig, og at det dermed handler om et samspill mellom flere variabler i prosessen for å ta et personlig valg om å være en kristen.

Figur 1: Hvilken betydning har disse for at du ble en kristen? gjennomsnittsskår mellom 1 og 5

1: Svært uviktig, 2: Lite viktig, 3: Verken eller/vet ikke 4: Litt viktig 5: Svært viktig

Familien: Mor er den viktigste variabelen for at en ble en kristen, men selv om far er noe mindre viktig enn mor, er dette også en viktig variabel. Mor har noe mer betydning for jenter enn gutter, mens far er sentral for begge kjønn. Det er altså tydelig at primærsosialiseringen har stor betydning. I hvilken grad religiøs sosialisering har blitt viktigere enn tidligere (Voas & Doebler, 2014), er vanskelig å fastslå i denne type studier, men det er helt klart at det spiller en viktig rolle. Videre har også besteforeldre en del betydning, mens søsken og annen familie ikke er uviktige selv om de kommer ut som det minst viktige av de 15 variablene. Et annet interessant funn er at de øvrige variablene blir viktigere når mor og far er aktive kristne. At dette gjelder besteforeldre, søsken og annen familie handler trolig om at de unge kommer fra familier hvor kristen tro er en sentral del av hverdagen. Noe mer overraskende er det at andre sosiale faktorer som den lokale kirken og dens organiserte barne-/ungdomsarbeid er viktigere for de som har aktive kristne foreldre enn for de uten. Det mest overraskende vil kanskje være at også de mer kognitive variablene som forkynnelse og egen bibellesning fremstår som viktigere for de med aktive kristne foreldre.

Den sosiale kirken: Den viktigste variabelen her er den lokale kirken eller bedehuset. Kirken som helhet fremstår altså som mer viktig enn det tilrettelagte tilbudet som gis i det lokale barne- og ungdomsarbeidet. Her er det et unntak for de som ikke har aktive kristne foreldre, som setter barne- og ungdomsarbeidet noe høyere enn kirken som helhet. Dette kan tyde på at barne- og ungdomsarbeidet har en noe større appell til de som kommer utenfra kirken. Et interessant funn her er at selve strukturen fremstår som viktigere enn de konkrete personene, som for eksempel venner. Her er det også et unntak for de som kommer fra familier hvor troen er mindre viktig; for dem er venner langt viktigere. Ansatte i kirken og frivillige voksne ledere fremstår ikke som uviktig, men som mindre viktig enn en del andre faktorer.

Den spirituelle opplevelsen: Leir er den nest viktigste enkeltvariabel for de som har bestemt seg for å være kristne. Faktoranalysen (tabell 2) viser at leir både relaterer til den sosiale kirken, men sterkest til den spirituelle opplevelsen. Her er det også verdt å merke seg at

metodevalget kan ha hatt noe innvirkning på resultatet, siden rekrutteringen av deltakere til undersøkelsen ble gjort fra personer som deltok på leir eller festival. Det kan altså tenkes at de som fikk undersøkelsen er blant de som liker leir/festival best. Lovsang er også blant de viktigste variablene, og i en tilsvarende svensk undersøkelse blant frikirkelige bibelskoleelever var lovsang den viktigste faktoren (Zeiffert, 2022). Den minst viktige av de spirituelle faktorene er en spesiell åndelig opplevelse. Det er altså selve leiropplevelsen samt lovsang, som er de viktigste faktorene, ikke en spesifikk åndelig opplevelse. For de som ikke har aktive kristne foreldre er lovsang den viktigste variabelen for at de ble kristne, mens leir den nest viktigste.

Den kognitive: To variabler relaterer til en mer kognitiv forståelse. Den viktigste av disse er forkynnelsen. Dette er en av få variabler som er viktigere for gutter enn jenter. Egen bibellesning er heller ikke uviktig, men er blant de minst viktige variablene for at en bestemmer seg for å være en kristen.

Oppsummert ser vi at den kvantitative analysen viser at (primær-)sosialiseringsprosessen er de klart viktigste faktorene for hvorfor en er en kristen. Den dominerende rollen som primærsosialiseringen spiller, påvirker også i høy grad de andre faktorene. For å forstå mer av funnene i det kvantitative materialet går vi videre til analysen av de kvalitative gruppeintervjuene. Alle gruppeintervjuene startet med spørsmålet: «Hvor gamle var dere, og hvorfor begynte dere å gå i kirka?» De aller fleste forteller lignende historier om at de hadde aktive kristne foreldre som tok dem med til kirken. I fire av de seks gruppene var det én i hver gruppe som ikke hadde foreldre som tok dem med. Med andre ord hadde 21 av 25 respondenter aktive kristne foreldre. Dette er et typisk utdrag fra en samtale mellom to personer i en av gruppene:

Jeg har blitt tatt med av foreldrene mine siden jeg var liten [...]»³

Respons fra en annen i gruppen: Jeg har også blitt dratt med i alle år, og foreldrene mine har vært veldig aktive i det kristne arbeidet hjemme⁴

Flere forteller at foreldrene har vært aktive og også engasjert som frivillige ledere, og i to tilfeller har en av foreldrene vært pastor: «Jeg ble på en måte streamlinet inn i kirka, fordi pappa var pastor»⁵. For flertallet er det altså en tydelig effekt av primærsosialiseringen. For én av de fire uten aktive kristne foreldre fremstår besteforeldrene som et særlig viktig element: «Det var mest mormor som tok meg med i kirka.»⁶ Denne personen beskriver også de andre besteforeldrene som viktige for troen: «jeg pratet egentlig mest med farfar om troen min, egentlig, når det er ting jeg lurer på og sånt».

De fleste fremstiller denne sosialiseringen som noe positivt, og noe de har satt pris på, men med noen nyanser:

til tider har det nok føltes mer som tvang enn moro (forteller om at foreldrene nok henne med til kirken), men når jeg kom til Oslo har jeg funnet en kirke som jeg trives med, som jeg hører hjemme i. Det har blitt som en rutine, men en god rutine som jeg trives med.⁷

³ Respondent 4D

⁴ Respondent 4E

⁵ Respondent 5C

⁶ Respondent 1C

⁷ Respondent 4C

For tre av respondentene fremstår sekundærsosialiseringen i kirken som viktigere enn primærsosialiseringen. Her er det organiserte barne- og ungdomsarbeidet viktig, men det som oftest fremheves, er leir. Ikke nødvendigvis som et vendepunkt, men, som sitatet under viser, som avgjørende for den videre utviklingen.

Hvis noen spurte, sa vi (familien) at vi var kristne, og vi trodde på Jesu oppstandelse og sånne ting, at det skjedde (...) så ble jeg konfirmant, og vi ble en veldig god gjeng (...) opplegget var ikke det gøyeste liksom, men så var det en som spurte meg om jeg ville være med å styre lyd, (...) og så senere ble jeg med på leir, tidenes gøyeste sommerleir. Og det var der jeg på en måte bygde troen min.⁸

De to andre beskriver også tydelig hvordan venner, og aktivitet i kirka, som kor, var viktig, og også at det var avgjørende for dem å finne kristne venner, som var en viktig motivasjon for at de begge valgte å gå på kristen internatskole på videregående.

Sekundærsosialisering fremstår som viktig i alle gruppesamtalene, og flere trekker frem betydningen av venner og beskriver et godt og inkluderende miljø som en har trivdes i.

En oppsummering av sosialiseringen viser at denne er viktig. De kvantitative dataene viser at sosialiseringsfaktorene er viktigst. De kvalitative intervjuene utdyper dette og viser tydelig at primærsosialiseringen spiller en svært viktig rolle. De aller fleste har blitt tatt med til kirken av foreldrene sine fra de var veldig unge. Og i de få tilfellene hvor foreldrene ikke aktivt tok dem med, har besteforeldrene spilt en noe tilsvarende rolle. Sekundærsosialiseringen er også viktig, og her trekkes leir frem som det viktigste. Et interessant funn er at også samspillet mellom primærsosialisering og sekundærsosialisering, er viktig. Tidligere forskning har påpekt at til tross for den generelle sekulariseringen, så er det blitt mer viktig enn tidligere for noen foreldre å overføre religionen sin til neste generasjon (Voas & Doeblér, 2014). Det kan bidra til å forklare den sterke graden av sosialisering, og også hvorfor foreldrene i så stor grad også legger til rette for sekundærsosialisering. En oppnår dermed at primærsosialiseringen (foreldre) og sekundærsosialiseringen (kirken) påvirker i samme retning.

Flere av respondentene setter sosialiseringssprossene sammen med deres behov for å ta et personlig valg. «Det var veldig viktig for meg å ta det valget (om personlig tro) (...) og at ikke alt skulle avhenge av mamma og pappa⁹». Hva dette personlige valget innebærer, og i hvilken grad det oppleves som en omvendelse, skal vi nærmere på i andre del av analysen.

Omvendelse

Nesten alle som deltar på et kristent arrangement, definerer seg selv som kristne (Tabell 4). Av disse har omtrent to tredjedeler tatt et personlig valg, mens tre av ti ikke har tatt et personlig valg om å være en kristen; de har alltid vært kristne. Denne mer folkekirkelige forståelsen av det å være kristen, er mest vanlig blant de som har en tilhørighet til Den Norske Kirke (42%), men den er også fremtredende i de lutherske lavkirkelige bevegelsene: Den Evangelisk Lutherske Frikirke (36%), Indremisjonsforbundet (34%), Misjonssambandet (30%). Erfaringen er også sentral i Misjonskirken (39%) og Baptistsamfunnet (30%), mens den er betydelig mindre i Pinsebevegelsen (18%).

⁸ Respondent 3D

⁹ Respondent 2D

Tabell 3: Har du tatt en personlig beslutning om å være en kristen?

	Antall	Prosent
Nei, jeg er ikke en kristen	8	1,2
Nei, jeg har alltid vært en kristen	199	30,1
Ja, når jeg var (år)	191	28,9
Ja, jeg har tatt en beslutning, men det var en prosess over tid	236	35,7
Jeg har ikke tatt en beslutning, men er i en prosess nå	15	2,3
Vet ikke	12	1,8
Total	661	100

En korrelasjonsanalyse (tabell 4) av forholdet mellom omvendelseserfaringen og det personlige valget viser også noen interessante mønster.

Tabell 4: Korrelasjon mellom omvendelseserfaring og betydning av faktorer for personlig valg.

	Nei, alltid vært kristen	ja, tidsbestemt	Ja, prosess
Mor	,256**	-,125**	
Far	,243**	-,123**	
Besteforeldre	,155**		
Søsken	,191**		-,084*
Annen familie	,084*		
Venner	-,120**		
Lokal menighet/kirke/bedehus			
Lokalt barne- og ungdomsarbeid	-,093*		
Prest/pastor/ansatt ungdomsleder	-,081*	,097*	
Annen voksenleder	-,117**	,150**	
Leir/festival			
Egen bibellesning		,136**	
Forkynnelsen		,099*	
Lovsang		,094*	
En spesiell åndelig opplevelse		,244**	-,140**
Antall	N=199	N=191	N=236
Pearson's correlation, **Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). *Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed). Ikke-signifikante korrelasjoner er utelatt.			

I den gruppen som alltid har vært kristen og ikke har noen personlig omvendelseserfaring, er det familien som har vært det mest avgjørende. Særlig mor og far er viktige, men også øvrig familie. Sekundærsofialiseringsarenaer som venner og frivillige og ansatte i kirka, er i mindre grad viktig. Blant dem som har tatt et personlig, tidsbestemt valg, skjer dette oftest når en er 13 år, gjennomsnittet for jenter er litt før en fyller 13 år, mens for gutter er det litt etter. Fire av fem av de som tar en personlig beslutning, og har tidsbestemt denne beslutningen, gjør det før de er 16 år.

For den gruppen som har en konkret, tidsbestemt opplevelse av omvendelsen, er foreldre mindre viktig, mens særlig en spesiell åndelig opplevelse er viktig. For denne gruppen bidrar også frivillige eller ansatte i kirken til omvendelseserfaringen, sammen med egne kristne praksiser som bibellesning, forkynnelse og lovsang. Analysen av de kvantitative dataene tyder på at det er ulike opplevelser av omvendelsens betydning. Denne variasjonen står i en viss kontrast til bevegelsenes teologi og historie (Bebbington, 1989; Das, 2018; Aadnanes, 2020), men er mer i tråd med den historiske endringen som har foregått i de samme bevegelsene (Tjomsland, 2020; Wenell, 2015). Den kvalitative analysen gir mulighet for å gå dypere inn i denne bevegelsen bort fra tradisjonen.

Som allerede vist, fremstår sosialiseringfaktorer som sentrale i intervjuene, men det blir også reflektert rundt hvilken plass det personlige valget har. Det personlige valget kommer i tid etter den primære sosialiseringen i familien når de forteller sin historie kronologisk. De ble altså tatt med i kirken i barneårene, før de foretok et personlig valg på et senere tidspunkt. Dette er naturlig, men det er interessant å merke seg at i en god del av historiene er ikke valget med i det de forteller om seg selv. Når jeg styrer samtalen i gruppen inn på hvilken rolle det personlige valget har spilt, er det en rekke ulike bilder og metaforer som brukes.

Noen bruker kognitivt orienterte begreper som «å overvinne tvilen¹⁰» eller at du må «bestemme deg for at Gud er ekte¹¹». Andre bruker mer emosjonelle begreper som «slapp Jesus inn i hjertet»¹² og, om resultatet av valget, at «det er en god følelse, jeg tilhører Gud»¹³. Mens andre legger mer vekt på prosessen. Én sier at «...det var liksom en glidende overgang fra barnetro til voksentro»¹⁴, og en annen «skjønnte at her var det en connection mellom meg og Jesus», mens en tredje beskriver det som «å få dilla på Gud»¹⁵.

Et interessant aspekt her er at det er få som bruker de historiske metaforene knyttet til omvendelsene, som «å bli omvendt» eller «å bøye kne». Noen bruker begreper som «vendepunkt i livet». Én brukte begrepet «født på ny», og når jeg spurte hva personen mente med det var responsen; «Begynte jeg på en måte faktisk å skjønne Jesus og Gud og alt det der». Vokabularet som tradisjonelt har vært i bruk for å beskrive omvendelsen er ukjent for de fleste av mine respondenter, og de leter etter nye metaforer for å forklare hva som har foregått. Dette kan både tyde på at det er en større grad av individualisering nå enn før, samt at de kollektive fortellingene er blitt mindre viktige. Men det kan også henspille på en endring i den kristne kulturen de er en del av. Flere av respondentene pekte på at omvendelse ikke var noe de pratet særlig mye om i miljøet de var en del av.

Kombinasjonen av en tydelig sosialisering inn i troen, samt en økende individualisering av hvordan omvendelsen artikuleres, bidrar til at omvendelseserfaringen blir langt vagere.

¹⁰ Respondent 2D

¹¹ Respondent 6A

¹² Respondent 3D

¹³ Respondent 6B

¹⁴ Respondent 3B

¹⁵ Respondent 2A

Noen av respondentene knytter omvendelsen til en fysisk respons. Alle som gjør det, relaterer det til å delta på leir, der taleren har oppfordret en til å ta imot Jesus, eller bli omvendt, og så har de rukket opp hånden. Den fysiske responsen blir ikke trukket frem i alle gruppene, og de blir hverken problematisert eller tar mye plass i samtalen. Dermed fremstår de som mindre betydningsfulle. Disse gjengir altså en lignende opplevelse som Trysnes (2012) beskriver fra sine observasjoner fra leirer og kristne stevner. Leir kan være en ramme for å ta en bestemmelse om å tro, men det er ikke nødvendigvis den fysiske responsen på et møte som er avgjørende.

Konfirmasjonen trekkes av noen frem som en anledning til å markere et personlig valg. For noen få er det en sentral hendelse i seg selv:

Jeg husker veldig godt dagen jeg ble konfirmert. Det var en veldig viktig dag i troa mi. Jeg husker veldig godt at det var et valg jeg ville ta sjøl, og jeg bare virkelig sa ja til Jesus, at jeg ville følge han.¹⁶

For én person trekkes konfirmasjonsåret frem som svært viktig. Personen valgte å være konfirmant fordi den ville være kristen, i kontrast til venner som bare gjorde det for det tradisjonen. Selv om konfirmasjonen trekkes frem som et sentralt valg, så nyanseres det gjerne med at en også sier at året før en ble konfirmant også var viktig, det samme gjaldt året etter. Konfirmasjonen spilte altså en rolle, det var et bevisst valg, men for selve troen var kontinuiteten mer fremtredende. Det er bare én person som tydelig peker på at valget om å konfirmere seg som særlig viktig (sitat overfor), men flere trekker frem en hendelse i konfirmasjonen. Dette dreier seg om konfirmasjonsleiren, som et flertall referer til som det sentrale punktet for sin egen personlige beslutning. Det er altså ikke selve konfirmasjonen som er det viktigste, men konfirmasjonsleiren som er den sterkeste faktoren for at de tar et valg om å være kristne.

Flere av de som har et baptistisk dåpssyn, kobler omvendelseserfaringen til dåpen. Denne beskrives som et konkret uttrykk for en beslutning. Ingen av mine respondenter forteller om et markant før/etter dåp eller omvendelse. Dåpen trekkes likevel frem som et konkret holdepunkt for sin egen beslutning: «Jeg tenker det er veldig viktig med dåp, sånn at jeg på en måte har bestemt det selv, jeg føler at jeg ikke har opplevd like mye eller erfart like mye som gjerne andre har gjort¹⁷». For de av mine respondenter med et baptistisk dåpssyn er dåpen i seg selv en viktig symbolsk handling, hvor en fysisk uttrykker et personlig valg. Denne handlingen fremstår for dem som mer relevant enn konfirmasjonen. Dåpen er i høy grad en individuell handling, mens konfirmasjonen er knyttet til noe kollektivt. Respondenten som så på konfirmasjonen som en viktig valghandling, henviste til at hun «mente det¹⁸», underforstått på en annen måte enn venner som bare konfirmerte seg.

Et viktig funn i analysen av de kvalitative intervjuene handler om det som ikke blir uttrykt. Jeg har tidligere vist til at omvendelse og det personlige valget ikke er fremtredende når de resonnerer rundt sin egen tro. Bestemmelsen om å være kristen påvirker heller ikke moral eller grad av tilknytning til et kristent miljø. I en av gruppene tematiseres omvendelse og moral, men da handler det om noen andres omvendelseserfaring, og denne problematiseres. De forteller om at noen har hatt en opplevelse av å bli født på ny, der moralsk endring opplevdes som viktig, og at dette medførte et press iblant vennene i kirken for at andre skal endre sin moral.

¹⁶ Respondent 4E

¹⁷ Respondent 1D

¹⁸ Respondent 4E

[jeg har] sett mange som var sånn radikale i begynnelsen, men allerede etter sånn et par år, så har alle på en måte blitt sånn mer forståelse for andre, og på en måte forandret seg helt igjen, liksom i fra det de var.¹⁹

Her beskrives en endring i moralsk handling som varte i en stund, men som deretter endret seg tilbake til utgangspunktet. Slik respondenten forstod dette, fremstod det som brysomt at de ble påtvinget en bestemt måte å være på, og når denne forsvant, var det en lettelse, og de ble ikke sett på som mindre kristne enn tidligere. Dette understreker tidligere funn om at moralsk endring har en liten plass i hvordan en forstår omvendelsen (Holmgaard, 2022) og at den historisk har fått mindre betydning enn den tidligere har hatt i lavkirkelige miljøer (Wenell, 2015).

KONKLUSJON

Denne artikkelen har sett på hvilken betydning religiøs sosialisering og det personlige valget har for unge kristne som er aktive i frikirker og bedehus i dagens Norge. Et svært tydelig funn fra både de kvantitative og kvalitative dataene er at veien til omvendelse i all hovedsak går gjennom religiøs sosialisering. For de aller fleste er det foreldrenes religiøse engasjement og overbevisning som overføres til barna. Hvor viktig religiøs sosialisering er, blir særlig tydelig når vi ser på hva som er viktig for de som ikke har aktive kristne foreldre. En kunne kanskje forvente at andre mer kognitive (for eksempel bibellesning), eller emosjonelle (for eksempel en spesiell åndelig opplevelse) faktorer hadde en større betydning når den religiøse primærsosialiseringen tones ned. Det er imidlertid ikke tilfelle. For denne gruppen er sekundærsosialiseringen som kristne venner representerer en viktigere faktor enn kognitive og emosjonelle faktorer.

Det personlige valget er knyttet til en personlig omvendelse. Siden begrepet forstås på ulike måter, er det viktig å definere hvilken betydning som legges til grunn, og i denne artikkelen er det å ta et personlig valg. Nesten to av tre har tatt et personlig valg, enten som en del av en prosess eller et konkret tidspunkt. Det at det er et personlig valg, tydeliggjør det individuelle aspektet. Dette er interessant fordi det er kollektive erfaringer som leder frem til valget, først og fremst primærsosialisering, at en er en del av en kristen familie. Dernest er leir svært viktig for valget om å bli en kristen. Leir er også en kollektiv opplevelse. En reiser sammen med venner, treffer venner og får nye venner.

Denne artikkelen viser at det ofte er vanskelig for unge kristne å artikulere innholdet i omvendelsen. I intervjuene har de vanskelig for å sette ord på hva som skjer. De bruker en rekke ulike, ofte myke, begreper, som å føle eller skjønne noe. Og selv om disse begrepene kan forstås som henholdsvis emosjonelle og kognitive, så fremstår de som vage. En spesiell åndelig opplevelse kommer ut som en av de minst viktige faktorene, og dette understrekes i intervjuene hvor dette ikke er en sentral del av samtale. Det er også en svak kobling til Bibelens rolle, og bibellesning er heller ikke en viktig faktor for å ta en beslutning om å være en kristen. Denne sterke betoningen av sosialiserende faktorer kan forklare hvorfor ikke moralsk endring eller tilhørighet til en kirke er sentralt. De beskriver ikke at de endret adferd eller holdning etter omvendelsen; den forstås i liten grad som et vendepunkt. For de som opplever at konfirmasjonen var viktig for bestemmelsen om å være kristen, er det heller ikke et tydelig vendepunkt, og ofte relatert til en prosess. Og selv om de med et baptistisk dåpssyn kan bruke dåpen som et tydelig tegn på en egen bestemmelse, er det heller ingen sterk betoning av et før og et etter denne dåpen. Det er altså lite som viser til et markert brudd i tråd med en klassisk forståelse

¹⁹ Respondent 6A

av omvendelse. Det er heller ikke en oppvåkingshendelse. De unge opplevde seg ikke som sovende før og heller ikke som mer våkne etterpå.

Omvendelsen fremstår som et resultat av religiøs sosialisering der det personlige valget handler om å gjøre den eksisterende religiøsiteten til sin egen. Dette indikerer at selve omvendelsen har gjennomgått en begrepsmessig) og reell endring innenfor tradisjonelle vekkelserbevegelser.

REFERANSER

- Aadnanes, P. M. (2020). Vekking og modernitet: Nokre kulturanalytiske merknader. I B. Løvlie, P. Halse, & K. Hatlebrekke (Red.), *Tru på Vestlandet Tradisjoner i endring*. Cappelen Damm akademisk.
- Bebbington, D. W. (1989). *Evangelicalism in modern Britain: A history from the 1730s to the 1980s*. Unwin Hyman.
- Berger, P., & Luckmann, T. (1967). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Garden City, NY: Doubleday.
- Birkedal, E. (2001). *Noen ganger tror jeg på Gud, men-?: En undersøkelse av gudstro og erfaring med religiøs praksis i tidlig ungdomsalder*. Tapir.
- Das, R. (2018). Becoming a Follower of Christ: Exploring Conversion Through Historical and Missiological Lenses. *Perichoresis: The Theological Journal of Emmanuel University*, 16(1), Artikkel 1. <https://doi.org/10.2478/perc-2018-0002>
- Frønes, I. (2013). *Å forstå sosialisering*. Gyldendal akademisk.
- Gooren, H. (2010). *Religious Conversion and Disaffiliation Tracing Patterns of Change in Faith Practices* (Bd. 1–1 online resource.). Palgrave Macmillan US.
- Hanson, W., Creswell, J., Clark, V., Petska, K., & Creswell, J. (2005). Mixed Methods Research Designs in Counseling Psychology. *Journal of Counseling Psychology*, 52, 224–235. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.52.2.224>
- Hegstad, H. (2004). Misjonerende folkekirke Selvmotsigelse eller mulighet? *Norske tidsskrift for misjon*, 4.
- Henri Gooren. (2007). Reassessing Conventional Approaches to Conversion: Toward a New Synthesis. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 46(3), 337–353. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5906.2007.00362.x>
- Holmgaard, H. (2022) Is it easy! Really? Expectation of growth and the stories of new believers in contemporary Danish free churches. Josefsson, U. Wahlström, M & Wenell, F (Red), *Kristen tro på glid? Tron hos unga vuxna i svenske frikyrkelighet*. Institutet för Pentekostala Studier.
- Jennifer, C. (2019). *Focus Groups for the Social Science Researcher*. Cambridge University Press.
- Long, T. E., & Hadden, J. K. (1983). Religious Conversion and the Concept of Socialization: Integrating the Brainwashing and Drift Models. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 22(1), 1–14. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/1385588>
- Rambo, L. R. (1993). *Understanding religious conversion*. Yale University Press.
- Seland, B., & Agedal, O. (2008). *Vekkelsesvind: Den norske vekkelserkristendomen*. Samlaget.
- Stark, R., & Finke, R. (2000). *Acts of faith: Explaining the human side of religion*. University of California Press.
- Sveindal, M. M. (2022). *Mer av det gode: En kvalitativ studie av ungdom og disippelskap* [Masteravhandling]. Ansgar Høgskole.
- Tangen, K. I. (2012). *Ecclesial identification beyond late modern individualism?: A case study of life strategies in growing late modern churches*: Bd. v. 10. Brill.
- Tjomsland, A. (2020). Vekking og Frå indremisjon til mindre misjon: Nordfjord indremisjon 1970–2000. I B. Løvlie, P. Halse, & K. Hatlebrekke (Red.), *Tru på Vestlandet Tradisjoner i endring*. Cappelen Damm akademisk.
- Trysnes, I. (2012). *Å campe med Gud: En studie av kristne sommerstevner på Sørlandet* (Bd. 6). IKO-forl.

- Voas, D., & Doebler, S. (2014). *Secularization in Europe: An Analysis of Inter-Generational Religious Change* (ss. 231–250). Brill. https://doi.org/10.1163/9789004261662_012
- Wenell, F. (2015). *Omvändelsens skillnad: En diasporateologisk granskning av frikyrklig ungdomskultur i folkkyrka och folkhem*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis
- Zeiffert, R. (2022) Vad tror unga vuxna på? Enkätundersökning med bibelskoledeltagare. Josefsson, U. Wahlström, M & Wenell, F (Red), *Kristen tro på glid? Tron hos unga vuxna i svensk frikyrklighet*. Institutet för Pentekostala Studier.

Roald Zeiffert, f.1981, Høyskolelektor og stipendiat i religionssologi ved Høyskolen for Ledelse og Teologi. Forskningsfelt: Ungdom og kristenliv, evangelikalisme, baptistisk identitet. roald.zeiffert@hlt.no

- Zeiffert, R. (2022). Vad tror unga vuxna på? Enkätundersökning med bibelskoledeltagare. Josefsson, U. Wahlström, M & Wenell, F (Red), *Kristen tro på glid? Tron hos unga vuxna i svensk frikyrklighet*. Institutet för Pentekostala Studier.
- Zeiffert, R. (2023). Why Are Conservative Young Evangelicals in Norway Avoiding Right-Wing Politics? *Religions*, 14(4), 520.